

Гордана Јаневска
Дијана Милановић
др Србољуб Ђорђевић

Методички приручник за учитеље
уз уџбенички комплет
Свет око нас 2
у другом разреду основне школе

БИГЗ школство

„Учитељ не може остати статичан, непокретан у знањима. Сваки учитељ, водећи ученика напред, осећа потребу да и сам учи.“

Лав Толстој

„Школа не сме да буде оптерећење, већ одговор на радозналост коју дете носи у себи“.

Павле Васић

„Вредније је да ученик самостално и слободно мисли, па макар и не мислио увек правилно, него да пасивно усваја туђе мишљење па макар оно било правилно“.

Максим Горки

„Ствари треба поједноставити колико је то могуће, али не више од тога“.

Алберт Ајнштајн

1. Поштоване колеге и поштоване колегинице,

Приручник Свет око нас I за први разред намењен је учитељима/учитељицама који користе уџбеник¹ и ЦД аутора Миријане Вукмирице и Бранислава Станеца и Календар природе издавачке куће Bigz са жељом да им помогне у осмишљавању и креирању наставног градива на мало другачији начин. Одређеним конкретним идејама смо се потрудили да часови Света око нас I буду право задовољство за успешан рад на којима ће ученици постизати бољи успех, лако и на интересантан начин усвајати трајна знања која ће примењивати у свакодневном животу.

Имајући у виду да уџбеник Свет око нас I, не садржи обрађене поједине програмске садржаје планиране за обраду наставним програмом овог наставног предмета (Сл.гласник РС-Просветни гласник бр. 10/2004.) аутори Приручника су у предлогу оперативног плана и програма уградили и наставне садржаје који недостају и исте разрадили кроз дневне припреме за наставу Свет око нас за први разред.

На почетку приручника дат је разрађени глобални и оперативни план рада који садржи све елементе савремене наставе.

Дневне припреме поседују методичко-дидактичке елементе потребне за извођење наставе, а циљ и задаци наставе и образовна постигнућа (Сл.гласник РС-Просветни гласник бр. 10/2004.) ученика су усклађени са Законом о основама система образовања и васпитања.

Имајући у виду да постојећа законска регулатива препознаје тзв. термин **инклузивно образовање** и обавезу редовне школе да упише ученика са посебним потребама (а редовне школе је похађала и сада похађа и ова категорија ученика), у оквиру артикулације сваког часа наставе Свет око нас, дати су и могући исходи за ученике са посебним потребама. Овде посебно морамо истаћи чињеницу да категорију ученика са посебним потребама представља веома широки низ различитих појавних облика који нису униформни. Управо та хетерогеност појавних облика захтева различите приступе у организацији и извођењу часа, односно подршци која је потребна оваквом ученику у редовној школи. Због тога се мора посебно имати у виду да се предложени исходи могу односити, пре свега, на категорију ученика са посебним потребама који имају успорени когнитивни развој. Да би се у редовној школи пружила одговарајућа подршка у циљу постизања оптималног укључивања ученика са посебним потребама у образовно-васпитни рад и вршњачки колектив, потребно је да школа за сваког оваквог ученика донесе и одговарајући **индивидуални образовни план (ИОП)** подршке који ће бити донет као предлог тима за инклузивно образовање. Индивидуални образовни план би ближе уредио, поред осталог, посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за

¹ Свет око нас I - уџбеник за први разред основне школе, Мирјана Вукмирица, Бранислав Станец, BIGZ, Београд 2008.-одобрен је од стране Министарства просвете Републике Србије као уџбеник

наставу Свет око нас, са образложењем за одступање од посебних стандарда, као и индивидуализован начин рада учитеља прилагођен врсти сметње или тешкоће у развоју и учењу. Аутори Приручника, овом приликом, посебно наглашавају да питање образовања ученика са посебним потребама у редовној основној школи нису могли ближе да уреде с обзиром на недостатак одговарајућих системских решења, која ће се, надамо се, убрзо донети.

Часови на којима се утврђује наставно градиво обилују разноврсним облицима рада на којима долази до изражаја креативност ученика, тимски рад, одмереност задатака за ученике са посебним потребама, истраживања, активности у локалној средини....

Оцењивање ученика овог предмета неопходно је усагласити са одредбама закона о изменама и допунама Закона основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 58/2004 и 62/2004) као и Правилником о оцењивању ученика основне школе(Сл.гласник РС бр. 17/2004.).

Исписујући странице овог Приручника, имали смо у виду, с’ једне стране, наставне садржаје Света око нас који свест о свему што нас окружује и чини проширује и продубљује, а са друге стране дете од седам година и начин на који оно прихвата нове појмове и садржаје.

Да би повезали и једно и друго, потрудили смо се да наставне садржаје прилагодимо узрасту једног седмогодишњака, али га истовремено едукујемо, усмеравамо ка истраживањима, наводимо на посредна и непосредна закључивања и убедимо га да је довољно дорастао тим појмовима и да није тешко манипулисати њима.

Сматрајући да кроз овај предмет треба крајње опрезно “корачати“, себе смо уложили у жељу да слова од којих је саткан овај Приручник послуже и ученику и учитељу као помоћ у настави, односно као планерски механизам који би помогао у квалитетнијем образовању деце.

У овом Приручнику подржавамо ученика који је субјекат у настави, слободан у учењу, у сарадњи са вршњацима и у односу са учитељом, ученика који сам истражује, греша и исправља се, закључује и схвата односе да би се оспособио за самосталан рад и учитеља који ће да га охрабри и усмери, да га подучи и да посредује између градива, начина размишљања ђака, индивидуалних и културних разлика, али и развојних потреба.

Дијалог са Светом око нас и расправу о проблемима којим су проткане странице овог уџбеника, преточили смо у Приручник, који осим тачних чињеница и проверених резултата у себи носи жељу да се Свет око нас пре свега схвата и разуме, а најмање „учи“.

Жеља нам је да овај Приручник учитељи користе у свакодневном раду и припремању наставе. Сви садржаји у Приручнику могу се мењати и прилагођавати, како потребама и могућностима конкретне школе, тако и потребама и могућностима сваког ученика одељења понаособ.

Много успеха у раду желе Вам

Аутори

2. Циљ и задаци наставе Света око нас

Циљ и задаци

Циљ наставног предмета *свет око нас* јесте да ученици упознају себе, своје окружење и развију способности за одговоран живот у њему.

Задаци наставног предмета *свет око нас* су:

- развијање способности запажања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности;
- развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и повезивање тих појмова;
- развијање основних елемената логичког мишљења;
- очување природне дечје радозналости за појаве у окружењу и подстицање интересовања и способности за упознавање појава кроз активне истраживачке делатности;
- оспособљавање за самостално учење и проналажење информација;
- интегрисање искуствених и научних сазнања у систем појмова из области природе и друштва;
- стицање елементарне научне писмености и стварање основа за даље учење;
- усвајање цивилизацијских тековина и упознавање могућности њиховог чувања и рационалног коришћења и дограђивања;
- развијање свести о потреби и могућностима личног учешћа и доприноса у заштити животне средине и одрживом развоју.

ПРВИ РАЗРЕД

(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Задаци

- развијање техника сазнајног процеса: посматрање, уочавање, упоређивање, класификовање, именовање;

- формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука;
- подстицање дечијих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима;
- подстицање и развијање истраживачких активности деце;
- подстицање уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања;
- решавање једноставних проблем-ситуација кроз огледе, самостално и у тиму;
- развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других;
- разумевање чињенице да је човек део природе и да својим поступцима утиче на природу, као и развијање способности препознавања човековог утицаја на здравље и животну средину.

3. Начин остваривања програма Света око нас

Наставни програми предмета *Свет око нас* надовезују се на садржаје Припременог предшколског програма у оквиру кога су ученици стекли нека сазнања о себи, природном и друштвеном окружењу. Пуно остварење програма, чији се циљ односи на стицање знања, формирање вештина, усвајање ставова и вредности, подразумева корелацију са обавезним и изборним наставним предметима и ваннаставним активностима.

У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања ученика и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. При избору програмске грађе примењена је концепција спиралних кругова у циљу формирања елементарних научних појмова и постављање мреже за систем појмова из области природе, друштва и културе, у складу са узрасним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката уз постепено увођење нових садржаја. Потребно је обезбедити интегрисаност градива које се обрађује, како међу различитим садржајима програма, тако и са другим предметима и реалним животом. Систематизовањем, допуњавањем и реструктурирањем искуствених сазнања ученика и њиховим довођењем у везу са научним сазнањима, знања се надограђују, проверавају и примењују. Запажање основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности треба да буду у основи свих активности у реализацији овог програма, што на овом узрасту представља одличан подстицај за развој сазнајних способности и когнитивних процеса ученика.

Знања која се стичу у оквиру овог предмета треба да буду у функцији одговорног односа према себи, другима и природи. За ученике је важно да место и улогу човека у окружењу не посматрају по антропоцентричном моделу већ да развијају екоцентрични поглед на свет, јер је човек део природе и у складу са њом треба да се понаша. Са екологијом су се ученици сусрели у Припремном предшколском програму али је у првом циклусу потребно та сазнања проширити и створити предуслове за разумевање концепта одрживог развоја који је шири од разумевања значаја очувања природе. Ученици првог разреда се ослањају на конкретно мишљење и још увек имају тешкоће да разумеју каузалне односе и сагледају последице у будућности. Зато је потребно континуирано користити очигледне примере који су довољно јасни и конкретни како би се ученицима приближили суштински принципи одрживог развоја. Ученике треба подстицати на учешће у активностима примереним узрасту као што су: *неговање биљака у школи и дому; уочавање негативних и позитивних утицаја човека у непосредној околини, уочавање извора загађивања воде, ваздуха и земљишта у околини и учешће у разним акцијама заштите; сакупљање и раздвајање отпада за рециклажу – папир, пластика...* Пуно разумевање тог концепта је могуће тек на каснијем узрасту ученика али се оно развија већ од предшколског узраста, континуирано и не само на нивоу знања већ на нивоу усвојених вредности, ставова и пре свега навика.

При дефинисању програмских садржаја овог наставног предмета поштован је завичајни принцип. Програм у првом разреду односи се само на непосредно окружење – *Моја околнина*, а у другом разреду – *Моје место, насеље са околином*. Садржај програма у првом разреду обухвата тематке целине *Ја и други, Жива и нежива природа, Оријентација у простору и времену, Култура живљења*, а у другом: *Жива и нежива природа, Где човек живи, Људска делатност, Кретање у простору и времену*. Свака од њих је структурирана тако да указује на аспект са ког треба разматрати наведене садржаје укључујући елементе одрживог понашања (здравље, екологија, демократичност, технологија, култура...).

Овај наставни предмет представља основу за изучавање садржаја у оквиру наставних предмета биологија, географија, историја, физика и хемија. Ако се има у виду да ће се ученици сусрести са тим предметима тек за неколико година важно је постепено градити мрежу појмова и обезбедити позитиван трансфер знања. Предмет не би требало оптерећивати претераном фактографијом, већ се фокусирати на стицање основних знања која треба да буду добро интегрисана како не би остала изолована и самим тим мање разумљива и још мање применљива.

У структури програма уз садржаје наведен је и фонд часова који је оријентациони водич за наставнике. Његово уважавање, уз избор адекватних метода и начина рад, омогућује успешно остварење циљева и задатака програма. Наравно, сваки наставник у складу са конкретном ситуацијом при изради оперативних планова може направити извесне измене у броју часова водећи рачуна о томе да се не наруши целина наставног програма и да свака тема добије адекватан простор.

У овом предмету учење треба да се одвија кроз интерактивне социјалне активности, испољавање индивидуалности уз поштовање различитости, туђих потреба и права. У зависности од садржаја и циља који се жели остварити наставник треба да подстакне ученике на различите активности. Важно је одабрати активности које ангажују како поједина чула тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима деце при упознавању света и процесу учења. Добра интеграција чулних утисака је услов за правилно искуствено сазнање и отворен пут за трансформацију представа и опажајно-практичног мишљења у појмовно.

Кад год је то могуће, у процесу учења треба омогућити ученицима избор различитих активности, сходно њиховим субјективним склоностима, ради постизања жељених циљева. Активности треба осмислити тако да (уз опрез) дете испробава своје могућности. Неопходно је пружити му прилику да кроз активности покаже своју оспособљеност у практичној примени усвојених знања. За изучавање природних

појава врло је значајно проблемско структурирање садржаја као подстицај радозналости и интелектуалне активности деце. У првом и другом разреду предност имају истраживачке активности засноване на чулном сазнању, стечене практиковањем кроз експерименте у осмишљеној образовној активности, као и у свакодневном животу и спонтаној игри. Пожељне су активности које омогућују интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Такође, већина циљева и задатака овог предмета се постиже кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника.

Значајне активности ученика у оквиру предмета *свет око нас* јесу:

- **Посматрање** са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);
- **Описивање** – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
- **Процењивање** – самостално одмеравање;
- **Груписање** – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- **Праћење** – континуирано посматрање ради запажања промена;
- **Бележење** – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- **Практиковање** – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- **Експериментисање** – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- **Истраживање** – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;
- **Сакупљање** – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
- **Стварање** – креативна продукција;
- **Играње** – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- **Активности у оквиру мини-пројекта** – осмишљавање и реализација.

Постављени циљеви и задаци реализују се кроз наставни процес у школи, обogaћем осталим облицима активности у оквиру школског програма. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи, осмишљене екскурзије, осмишљени часови у природи, зимовања и летовања ученика, као и учешће у одговарајућим акцијама у сарадњи са локалном средином, родитељима, друштвима за заштиту животне средине, за заштиту животиња...

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплекта за први и други разред, у реализацији програма за предмет *Свет око нас* препоручује се и коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија.

Праћење и вредновање треба обављати континуирано, уважавајући интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним развојним способностима. При процесу праћења остваривања постављених циљева и задатака, као и постизању постављених стандарда, пожељно је што мање користити класичне писмене провере знања – контролне и писмене вежбе. Поред мотивационог значаја, оцена би требало да представља и одраз квалитета испуњености постављених стандарда (знања, умења, ставова и вредности) у оквиру предмета.

4. Припремање учитеља за наставу Света око нас

Учитељ има врло одговоран, захтеван, али и леп посао. Он васпитава и образује младе људе, усмерава их и оспособљава за неко занимање и живот. Пошто има слободу и одговорност у васпитању и образовању младих и све што пропусти или лоше уради, тешко ће се касније надокнадити.

У образовно-васпитном процесу учитељ има важну улогу. Успешност наставе зависи од њега, његовог односа према раду и квалитета припремања за рад. Улога учитеља је веома важна компонента јер он својом креативношћу и умећем активира ученике.

За припремање наставе значајно је следеће:

- анализирање рада после сваког часа
- утврђивање уочених слабости у раду ради корективних поступака
- детаљно проучавање наставног плана и програма
- проучавање литературе (уџбеници, приручници, популарна литература)
- корелација са осталим предметима

Традиционална настава

заснива се на концепцији која је врло стара наставе, али која се по многим својим карактеристикама одржава и данас у образовном систему готово свих земаља. Њене карактеристике су: унапред дефинисан план и програм; циљ наставе јесте усвајање програма; основна метода је вербално преношење знања уз нека помагала или без њих; улога ученика јесте да слуша, да покуша да разуме и запамти обавезно градиво; оцењивање (усмено или писмено) састоји се у проверавању у којој мери је обавезно градиво усвојено; мотивација за учење је више спољна (оцене, похвале, награђивања – казне); у школи се на дете гледа само као на ученика, тј. На онога ко би требало с разумевањем да понови испредавано градиво.

Активна настава

је настава која је више усредсређена, усмерена на дете, које се третира као целовита личност, а не само као ученик, ангажујући разне аспекте његове личности у наставном процесу. Основне карактеристике активне (нове школе) су: не мора да постоји целовит, унапред

фиксиран план и програм, већ више неких врста оријентационих планова и програма, или један обавезни део програма (образовни стандард) и део који је флексибилан и варира зависно од конкретних услова наставе; полази се од интересовање деце и учење се надовезује на та интересовања; свако учење се повезује са претходним знањем и личним животним искуством детета; мотивација за учење је лична (унутрашња); доминантне су методе активне наставе/учења – практичне, радне, мануелне активности, експресивне активности (као што су цртање или литерарни састави), лабораторијске вежбе, социјалне активности, теренски рад, посматрање природних појава итд. Циљ наставе јесте развој јесте развој личности и индивидуалности сваког детета, а не само усвајање одређеног школског програма. Оцењује се задовољство деце предузетим активностима, напредак детета у поређењу са почетним степеном знања, мотивисаност и заинтересованост за рад и активности, као и развој личности.

5. Врсте наставе

Основна врста наставе	*редовна настава
Посебне врсте наставе	*тимска настава *програмирана настава *проблемска настава *учење путем открића *настава путем телевизије *настава путем комјутера *наставне екскурзије

6. Излети у настави Света око нас

Излет спада у посебну врсту наставе. Због важности коју има у реализацији наставе Света око нас, задржаћемо се на њој не умањујући значај осталих врста. Настава се организује у природи, ван школског простора.

Излети према времену могу бити:

- *једночасовне-то су оне које трају отприлике један школски час и изводе се у близини школе
- *вишечасовне изводе се у месту где се налази школа
- *полудневне организују се у непосредној близини места (обилазак шуме, воћњака итд.

*целодневне се изводе ван места у ком се налази школа (посете великом граду, хидроцентрали и сл.)

С обзиром на циљ разликујемо:

*васпитно-образовне екскурзије (стручне) на којима ученици упознају основне природне и друштвене појаве ван школске учионице

* забавно-рекреативне се организују у природи где се могу потпуно опустити и ученицима се оставља слобода да сами испуне време оним активностима које их највише радују.

Излети по садржају могу бити:

*биолошке на којима се упознају биљке и животиње

*географске на којима се проучавају географски садржаји

*историјске ради проучавања историје завичаја, града или Републике

Са ученицима млађих разреда најчешће се организују комбиноване екскурзије.

Задаци излета

***образовни**-стицање знања, умења и вештине

***функционални(практични)**-развијање способности ученика:

посматрање, закључивање, развијање моторичких способности (тачност, прецизност, истрајност)

***васпитни**- развијање правилног односа према природи, раду, сарадњи, култури понашања у природи, љубав према природи.

Организација

Планирање:

*циљ и задаци излета

*време и место трајања излета

*припрема наставних средстава и прибора

*упућивање обавештења школи и родитељима

*обилазак терена

Извођење:

*организован излазак на терен

*ради се: фронтално, групно или индивидуално

*посматрање, уочавање, доношење закључака, сакупљање природног материјала, цртање, сликање фотоапаратом итд.

Рад у учионици после излета

*сумирање и систематизација рада на терену

*извођење закључака

*сређивање материјала

- *прављење збирки
- *уочавање пропуста

7. Наставни облици у настави Света око нас

Успешно и савремено планирање, постављање и остваривање облика рада у настави доприноси већој рационализацији, осмишљавању, усавршавању и бољим постигнућима у настави Света око нас.

Фронтални облик	Наглашена улога учитеља. Учитељ ради подједнако са свим ученицима у разреду.
Групни рад	Ученици се деле на више група које за време наставе раде на истом или различитим задацима, а о резултатима рада упознају све остале ученике. Рад група презентује њихов вођа, а учитељ износи закључак о резултатима рада.
Рад у паровима	Међусобна сарадња два ученика. Учитељ има посредничку – водитељску улогу, даје задатке и надгледа рад. На крају часа анализирају се резултати рада.
Индивидуални рад	Сваки ученик ради самостално одрежене задатке или сви ученици раде самостално на истом задатку под надзором наставника. При крају часа, или на другом часу, анализирају се резултати рада.
Индивидуализиран рад	Дидактичко – методички облик рада који уважава разлике између ученика. Сваки ученик ради на задацима који су прилагођени његовим способностима и степену знања.

Фронтални облик рада

Облик рада у коме сви ученици реализују наставни садржај (исти задатак) под руководством учитеља. Примењује у уводном делу часа или када ученици имају довољно предзнања. Не би требало да буде једини облик организације наставе јер има доста недостатака. Овај облик је економичан, али треба га комбиновати са другим облицима рада

Фронтални рад са целим одељењем је облик рада када сви ученици у образовној групи или у одељењу са учитељем обрађују исто градиво, слушају предавање или објашњавање учитеља. У таквом облику рада улога учитеља је наглашена. Овај облик рада најчешће се примењује у уводном делу часа или приликом доношења неких закључака. Боље је да учитељ објашњава градиво, излаже и демонстрира, а истовремено разговара са ученицима и подстиче их на сарадњу. Иако учитељ ради са целим одељењем, мора при томе да води рачуна о индивидуалним разликама ученика. Слабије ученике учитељ подстиче на рад и онемогућава појединцима пасиван однос у наставном процесу.

Групни рад

Ученици једног одељења поделе се на више група, од по три до пет ученика који на часу раде исти задатак или различите задатке под руководством учитеља. Величина групе зависи од средства за рад и броја ученика у одељењу. Важно је да рад групе буде саставни део рада целог одељења.

Учитељ планира, припрема рад група и саставља групе и даје задужења сваком члану групе. Свака група ученика самостално решава задатке уз посредно вођство учитеља. Ученик има могућности сопствене активности и иницијативе.

Групе се могу одредити на разне начине; нпр. тако да су ученици у групи истих или различитих знања. За групни рад потребно је: формирати групе, радне задатке, припремити увод (шта, зашто и како радити).

Групе раде самостално, а вођа групе подноси резултате рада целом одељењу. Следи обједињавање резултата рада група под руководством учитеља.

Рад у паровима

Међусобна сарадња два ученика на заједничком задатку. Овакав облик активира ученике у наставном процесу и оспособљава их за самостално стицање знања, умења и навика, подстиче и развија међусобну сарадњу два ученика а под руководством учитеља.

Парови не морају бити стални, а могу да решавају исте, различите или посебне задатке.

Индивидуалан рад

Самосталан рад под надзором учитеља мора бити осмишљен у оквиру заједничких задатака, праћен и валоризован. У индивидуалном облику рада сваки ученик ради самостално своје задатке или сви ученици раде самостално на истом задатку. Индивидуални рад може да траје један школски час, ређе два, а најчешће траје део школског часа. Сваки ученик ради својим начином и брзином, па се развија ученичка самосталност и до изражаја долази њихова креативност. Тај облик рада најчешће се примењује за увежбавање и проверавање знања. При задавању задатака учитељ треба да води рачуна о индивидуалним разликама ученика.

Индивидуализиран рад

Задаци се прилагођавају способностима ученика. Дидактичко-методички облик који уважава индивидуалне, психичке и физичке разлике међу ученицима, као и разлике у предзнању, темпу учења, начину асоцирања, мотивима учења итд.

8. Методе рада у настави Света око нас

Наставне методе су начини заједничког рада учитеља и ученика у остваривању планираних образовно-васпитних задатака, при чему ученици стичу знања и развијају своје способности.

Најефикасније методе учења у настави предмета *Света око нас* јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу стицања знања. Потребно је **стварање ситуација учења** у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Погодне су различите методе учења – наставе.

Методе усменог излагања: монолошка и дијалогска

Монолошка метода

најчешће се примењује при обради новог градива, када ученици немају довољно предзнања о градиву које се обрађује. Монолошка метода се спроводи приповедањем, приповедањем, објашњавањем, описивањем, образлагањем и доказивањем.

Учитељев говор мора бити граматички коректан, једноставан, правилне интонације, скромне мимике, умереног темпа, уз непосредно обраћање ученицима.

Дијалогска метода (разговор)

начин рада у облику дијалога, тј. разговора између учитеља и ученика. Ова метода се највише употребљава током утврђивања градива и проверавања знања ученика, али и у уводном делу часа посвећеном њиховим претходно стеченим искуствима и сазнањима. Ова врста разговора има другачији карактер од оног када је у питању ново градиво. Питања морају бити логична, јасна, једноставна и кратко формулисана.

Овом методом се остварује непосредна комуникација учитеља и ученика, а учитељ њоме стиче добар увид у степен савладаности градива.

Питања у настави

у настави постоји **више врста питања**, а најважнија су: *алтернативна

*једнозначна

*категорична

- *помоћна
- *развојна
- *реторичка
- *сугестивна
- *вишеструка

Ученици треба да одговарају потпуним, целовитим реченицама и не смеју одговарати углас. Учитељ мора да саслуша излагање ученика до краја и избегава да га у току његовог излагања исправља.

Текстуална метода

Овом методом ученици стичу знања путем читања текстова. Читање је један од најважнијих начина стицања знања. Ова метода се користи за утврђивање, проширивање, продубљивање и систематизовање већ стечених знања. Поред уџбеника, у настави природе и друштва постоје и друге врсте штампаног материјала: радне свеске, радни листови, програмиран материјал, текстовни задаци објективног типа, чланци и научно-популарна литература, лексикони, енциклопедије, као и упутство за извођење огледа.

Текстуалном методом учитељ приближава ученике новим сазнањима, продубљује њихово претходно знање, илуструје своје излагање и допуњује изражене ставове у дијалогу.

Овом методом развије се писменост ученика, подстиче се лепо изражавање и учи правилно коришћење појмова који се односе на предмет природе и друштва.

Демонстративна метода

Ова метода има широку примену у настави, будући да су перцепција и пажња врло важан извор сазнања. Користи се у свим фазама наставе тако што се ученицима приказују предмети, слике, модели и друга наставна средства. Посматрањем очигледних наставних средстава и процеса ученици стичу знања о одређеним појмовима, правилима и законитостима. Методу демонстрирања учитељ треба добро да испланира и припреми да би на најбољи начин упутио ученике шта, како и зашто треба да посматрају. Показивање мора да буде средство, а не циљ у настави природе и друштва.

Илустративна метода (графичких радова)

Корисна је и често се примењује у настави природе и друштва. Најчешће се јавља у облику цртања, израде графикана, дијаграма, табела и схема. Овом методом ученици лакше схватају појаве, процесе, објекте или апстракције.

Метода писаних радова

Писани радови у наставном предмету природе и друштва јављају се најчешће у облику описивања и извештавања. Описивањем ученици исказују разумевање појава, процеса, стања, својства, облика, узрочно-последичних веза и односа међу појавама и вежбају се у концизном

садржајно-исправном и прегледном писаном изражавању. Што се тиче извештавања они добијају задате који могу бити индивидуални и групни. Учитељ треба да поклони велику пажњу у оспособљавању ученика за писање извештаја.

Метода лабораторијског рада (огледи)

Ова метода у настави природе и друштва може се применити током целе школске године. Он аподразумева директан рад ученика са одређеним средствима и прибором на одређеном материјалу. Сам садржај рада у овим областима изискује и рад ван учионице-у школском дворишту, школском врту, радионицама, производним центрима и у природи. Ученицима се у почетку дају једноставнији задаци, тако да се лабораторијски рад на овом узрасту организује на елементарном нивоу. Лабораторијски рад према начину и садржају рада може бити: истоврсни и разноврсни, индивидуални и групни.

9. Активности у настави Света око нас

Значајне активности:

Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);

Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;

Процењивање - самостално одмеравање;

Груписање - уочавање сличности и различитости ради класификовања;

Праћење - континуирано посматрање ради запажања промена;

Бележење - записивање графичко, симболичко, електронско бележење запажања;

Практиковање - у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;

Експериментисање - намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;

Истраживање - испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;

Сакупљање - прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;

Стварање - креативна продукција;

Активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање, реализација и презентација;

Играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре.

10. Наставна средства и наставна помагала у настави Света око нас

Наставна средства и наставна помагала јесу извори сазнања за преношење информација и мотивисање ученика у наставном процесу.

Наставна средства:

Наставна средства у овим областима још увек имају значајну и активну примену, максимално активирају ученике, олакшавају боље схватање и разумевање природних и друштвених појава, процеса и законитости и скраћују време усвајања нових знања.

*уџбеник, радна свеска, приручник

*енциклопедије, научни часописи, атласи, дневна штампа

*природни предмети

*препарати

*збирке

*моделі, макете и рељефи

*слике, фотографије и албуми

*апликације

*дијаслике

*текстови

*графофолије

*графичка средства

*слице, планови и карте

*дискови и касете

Наставна помагала:

- *дијапројектор
- *графоскоп
- *компјутер
- *телевизор
- *плејер
- *мерни инструменти
- *лабораторијски прибор
- *посуђе
- *фотоапарат

11. Типови часова у настави Света око нас

Типови часова у настави	*уводни или припремни
	*обрада новог градива
	*час утврђивања (проверавање и вежбање)
	*час систематизације(проверавање и оцењивање ученика)

Уводни час

Уводни или припремни час организује се на почетку школске године. Он има кључну улогу за даљи рад ученика у току школске године. Са циљем да се мотивишу за рад, ученике на овом часу треба упознати са:

- *предметним садржајем
- *задацима Природе и друштва
- *уџбеником и његовим садржајем
- *начином коришћења уџбеника и радне свеске или радних листића
- *начином на који ће се вредновати њихов рад

Час обраде новог градива

Главна сврха часа обраде новог градива је упознавање и усвајање новог садржаја. Учитељ излаже, објашњава и показује ученицима да би их оспособио за разумевање онога што пре нису знали. Овај час потребно је започети кратким уводом и освртом на претходно обрађено градиво. На тај начин ће се ученици вешто увести у нову наставну јединицу и створити психолошка и радна атмосфера и мотивисаност ученика за

рад. Могу се између осталог, погледати домаћи задаци, користити ђачка искуства из свакодневног живота, извести неки интересантан оглед или испричати нека досетка. Циљ часа је потребно увек истаћи на табли и различитим методама прећи на обраду новог градива. У процесу обраде новог градива веома је важно питање димензионарања. Учитељ мора знати да одмери колико се појмова може објаснити у јединици времена, предвидети и осигурати одговарајућу динамику рада, контролисати како напредују његови ученици, да прати рад ученика на часу.

Час утврђивања (понављање или вежбање)

У циљу спречавања заборављања пређеног градива, сваки час се користи за утврђивање. Утврђивањем се обезбеђује да стечена знања, вештине и навике постану трајно власништво ученика. Питања којима ће се током утврђивања ученицима постављати потребно је унапред припремити. Разликују се: текуће утврђивање, утврђивање на почетку и на крају часа и тематско утврђивање, утврђивање након обраде ширих тема. Утврђивање треба да буде продуктивно – да се њиме врши упоређивање, систематизовање, конкретизација, практична примена знања и др.

Час систематизације (проверавање и оцењивање ученика)

Да би се утврдио ниво усвојених знања, врше се провере које могу бити: писмене, усмене и комбиноване. Провера се састоји у откривању и благовременом отклањању недостатака у ученичком знању и вештинама. Писмена провера је практична, јер обухвата све ученике. Оцењује се прикупљен број бодова. Писмена провера не сме да буде једина врста провере. У литератури се могу наћи и друге класификације наставних часова засноване на другачијим критеријумима. Суштина је иста – заједнички рад ученика и учитеља.

12. Припрема за наставну јединицу

Компоненте за припремање часа:

- *циљ часа
- *задаци часа
- *облици рада
- *методе рада
- *наставна средства и помагала

Задаци часа:

ОБРАЗОВНИ	ФУНКЦИОНАЛНИ	ВАСПИТНИ
стицање знања	развијање разноврсних људских способности	усвајање васпитних вредности: моралних, естетских, радних
Формулације:	Формулације:	Формулације:
упознати, показати	развијати	развијање, јачање
упутити, уочити	изграђивати	изграђивање
разумети, научити	Усавршаваати	усавршавање
усвојити, објаснити	изоштравати	Припремање, подстицање, изоштравање
описати, дефинисати	оспособљавати	оспособљавање
доказати, истицати, примењивати	навикавати	навикавање

13. Начела наставе

Учитељ мора посебно да води рачуна о дидактичким начелима која се односе на наставни процес.

Наставне садржаје треба обрађивати тако да по обиму и сложености буду примерени предзнању и способностима ученика.

Образовно - васпитни рад треба да буде прилагођен индивидуалним особинама сваког ученика.

Учитељ треба да упозна ученика онаквог какав он заиста јесте, да не ствара унапред нереалну слику о њему.

Учитељи свој рад и наставни процес треба да прилагоде тако да ученици трајно усвајају знања и вештине.

У обради садржаја врло је важно да примери буду бирани из живота - у почетку из непосредне околине ученика, а касније и изван опажајног простора.

Пре писања припреме треба водити рачуна о начелима наставе:

СИСТЕМАТИЧНОСТ је обрађивање наставних садржаја одређеним логичним током.

ДИФЕРЕНЦИРАНОСТ подразумева да се наставни процес рашчлањује на радне фазе и тако усмерава према ученицима различитих способности.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА значи да психофизичке способности сваког појединца потребно је развити до максимума.

РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА је оптимално потрошено време за постизање квалитетног резултата.

ТРАЈНОСТ ЗНАЊА, ВЕШТИНА И НАВИКА се обезбеђује тако што се стечена знања и развијене вештине утврђују и увежбавају да би се трајно задржали.

ПРИМЕРЕНОСТ значи да наставу треба ускладити са психофизичким могућностима ученика, али корак испред постојећег стања. Психофизичке особине ученика не смеју се ни прецењивати ни потцењивати.

АКТИВНОСТИ И ИНТЕРЕСОВАЊЕ - успех у настави је пропорционалан учешћу личне активности ученика. Настава мора бити таква да буди интересовање према предмету.

ИНТЕГРАЦИЈА је повезивање елемената наставе у целовит радни процес.

АПСТРАКТНОСТ подразумева да на основу усвојених чињеница ученике треба мисаоном активношћу довести до генерализације, тј. до формирања појмова, дефиниција и закона.

ПАЖЊА је целовито чулно доживљавање, па ученик са што више чула треба да прима оно што се проучава.

14. ПРАЋЕЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА У НАСТАВИ СВЕТА ОКО НАС

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења. Процес оцењивања треба да је у функцији напредовања ученика и унапређивања квалитета наставе и учења. У оквиру планирања наставе треба планирати и оцењивање. Учитељ на основу података добијених у процесу оцењивања може објективније да вреднује наставу, услове у којима ради и квалитет сопственог рада.

Оцењивање се састоји из више различитих фаза:

- планирање у оквиру планирања и припреме наставе
- праћење напредовања ученика током наставе и учења
регистрање података и запажања о раду и постигнућима ученика
- саопштавање повратних информација ученицима и њиховим родитељима о напредовању и развојним потребама ученика

- вредновање квалитета и ефикасности процеса наставе и учења

Свака фаза је специфична, али само обједињене обезбеђују континуирано праћење и вредновање напредовања ученика и квалитета и ефикасности наставе.

Законски оквир

У Републици Србији успех ученика првог разреда изражава се описним оценама. Оцењивање ученика регулисано је Законом о основама система образовања и васпитања («Службени гласник РС», бр.62/03, 64/03, 58/04 и 62/04) и Правилником о оцењивању ученика основне школе («Службени гласник РС», бр. 93/04). Описна оцена из наставног предмета у првом разреду је опис постигнућа ученика у остваривању циљева и задатака прописаних наставним планом и програмом, као и ангажовања ученика.

Постигнуће ученика се описује на основу нивоа остварености циљева и задатака који су:

- у потпуности остварени и
- задатака на чијем остваривању треба даље радити

Описна оцена садржи најмање један од следећих елемената:

- А)** опис остваривања циљева и задатака прописаних наставним планом и програмом
- Б)** опис ангажовања ученика у настави
- Ц)** препоруке за даље напредовање ученика

Закључна оцена се даје на крају првог и другог полугодишта на основу описних оцена о развоју и напредовању ученика у току школске године.

Оцењивање је саталан процес праћења и подржавања развоја и напредовања ученика у току школске године на што објективнији начин. Оцена треба да буде:

1. објективна и поуздана мера напредовања ученика
2. редовно обавештава ученика о постигнућу
3. подстиче на активан однос према настави, другим облицима образовно васпитног рада и учења
4. ученика оспособљава за објективну процену сопствених и постигнућа других ученика
5. буде показатељ ефикасности рада наставника и школе

Критеријуми за оцењивање успеха ученика из наставног предмета су: врста, обим и ниво знања, умења, вештина и ангажовање ученика у наставном процесу.

Врста знања, умења и вештина јесу: основна, проширена и продубљена знања у односу на њихов значај за остваривање циља и задатка предмета.

Обим знања, умења и вештина утврђује се зависно од количине усвојених садржаја прописаних за одговарајући предмет.

Ниво знања утврђује се зависно од квалитета усвојених садржаја, степена разумевања, способности примене, степена развијености умења и вештина.

Ангажовање ученика у наставном процесу процењује се на основу:

1. активног учествовања у настави, спремности за самосталан и групни рад, учествовање у разговору и дискусији, спремност да постави питање ако нешто не разуме
2. сарадње са другима, способности да ради у групи и вештина комуникације
3. уважавања других-спремности да подржи друге и да им помогне

14.1 ОПИСНО ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА ИЗ СВЕТА ОКО НАС

Описна оцена је повратна информација ученику о његовом раду која има конструктивну улогу, јер је својим садржајем и језиком исказана тако да мотивише ученике на даљи рад и учење.

Описна оцена треба да буде:

- јасна
- прецизна
- подржавајућа и
- позитивним језиком исказана

Покушаћемо сада ове карактеристике описне оцене да конкретизујемо користећи примере који се односе на реализацију оперативних задатака и садржаје у настави Света око нас у првом разреду према Наставном програму образовања и васпитања за I и II разред основног образовања и васпитања (Службени гласник РС бр.10/04). Водићемо рачуна да описна оцена треба да садржи најмање један од три елемента који су прописани Правилником.

14.2 СУБЈЕКТИВНИ ФАКТОРИ ОЦЕЊИВАЊА

Свесни смо да је једна од тешкоћа оцењивања субјективност оцењивача. Било какав да је систем оцењивања, субјективни фактори имају мањи или већи утицај на перцепцију и оцењивање ученика. Јасни критеријуми и доследна примена метода оцењивања би могла донекле да предупреди утицај субјективних фактора, али је, поред тога, потребно сатално имати на уму, шта је то што учитељ као оцењивач може искривљено видети, које његове емоције и ставови могу утицати на оцењивање, како он пројектује своје потребе на онога кога оцењује, како неки лични критеријуми утичу на оцењивање итд.

Субјективни фактори не делују изоловано, већ у садејству са мноштвом других фактора, они су скривени, али имају снажно дејство, јер погађају дечје емоције. Постоји тенденција да се унапред очекује одређен успех деце у вези са појединим карактеристикама и то ремети објективност процењивања њиховог постигнућа. У теорији је позната појава преношења општег утиска о личности на све њене парцијалне особине. Ако је опши утисак о ученику повољан, онда ће већина његових поступака бити повољно оцењена и обратно. У школском оцењивању, успешан ученик често добија више оцене него што стварно заслужује, а неуспешан ученик добија ниже оцене и када показује боље знање од успешног ученика. Сложићемо се да то може имати неповољан утицај на формирање дечје слике о себи, њихов лични развој, мотивацију, напредовање, јер су занемарена њихова стварна индивидуална постигнућа.

Обзиром да је субјективност у перцепцији других људи природна појава, присутна код свих нас у мањој или већој мери, било би добро да се тиме сваки учитељ бави на сасвим личном нивоу.

Могуће конкретне ситуације у којима делују субјективни фактори оцењивања:

- тежња учитеља да знања ученика опажа у складу са својим општим мишљењем о ученику које је већ обликовао или се при доношењу оцене поводи за оценама из других предмета
- грешка контраста настаје кад при испитивању прво пита неколико најбољих ученика. Тада могу да се потцене одговори оних слабијих, који касније одговарају, или обратно, могу да се прецене одговори ученика који боље одговоре после неких ученика који су дали лоше одговоре.
- очекивање учитеља да ће ученик, који је једном нешто добро урадио, и други пут бити успешан.

- велико настојање учитеља да ученика наведе на правилан одговор, или његова потпуна пасивност, ничим не помаже ученику у одговарању.
- неки ученици се испитују из оног дела градива које не знају или које јако добро знају, што не даје праву слику њиховог знања.
- субјективност оцењивања због блиског контакта са појединим ученицима и бољег познавања, узимања у обзир његове личности, уместо усмеравања на стварно знање и вештине које треба да се оцене.

14.3 КАКО МОЖЕМО ОЦЕЊИВАТИ ПОСТИГНУЋЕ УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА ИЗ СВЕТА ОКО НАС

Ученика пратимо и оцењујемо у одељењу индивидуално и групно: кроз разговоре и усмена испитивања, израдом писаних задатака, решавањем задатака објективног типа, који су најчешће припремљени као различите форме тестова знања, отвореног или затвореног типа, са различитим нивоима тежине задатака који мере различите нивое постигнућа.

Из претходног закључујемо да праћење и оцењивање ученика треба да се спроводи тако да:

- **поштујемо личност ученика,**
- **подстичемо учениково самопоуздање и његов осећај напредовања,**
- **подстичемо ученика на активно и креативно исказивање свог знања,**
- **омогућавамо ученику да напредује својим индивидуалним темпом, оспособљавамо га за самоучење, самопроцену свог знања и процену знања других ученика.**

Уколико имамо више података о знању и способности ученика, пружа нам се већа могућност мотивисања ученика у раду. Успех ученика из света око нас можемо да оцењујемо у току свакодневног рада, најмање два пута у полугодишту, о чему се благовремено и на примерен начин обавештава родитељ. Описна оцена коју записујемо треба да буде тако формулисана да је можемо показати родитељу, педагошком надзорнику, или колегама са којима размењујемо искуство.

Два су основна облика праћења и оцењивања знања: усмено и писмено. Потребно је имати у виду да сваки од ових облика има и предности и недостатке.

14.3.1 Усмено праћење, проверавање и оцењивање постигнућа ученика

Усмено праћење и оцењивање је неопходно јер се њиме сазнају важни подаци који се не могу сазнати писменим . У директном односу учитељ утврђује и оцењује напредак појединца у учењу, према његовим способностима и мотивацији.

Усмено праћење и оцењивање знања ученика спроводимо, редовно, на сваком часу, без најаве. Корисно је да учитељ своја запажања бележи одмах на часу, у одговарајућу рубрику у дневнику. Добрим планирањем и остваривањем часова могуће је прикупити велик број података о знању ученика. Под усменим одговором не подразумевају се само одговори *пред таблом* ; јединственом оценом можемо исказати одређени број података које наставник прикупи праћењем рада ученика.

Важно је да оцену дајемо *јавно* у одељењу. Нарочито је важно да се оцена образложи и истакне шта ученик зна, уме, може, а шта је потребно да вежба, покуша, научи, како би могао даље да напредује.

При обради новог градива можемо да оценимо један број ученика који се на основу раније стеченог знања успешно сналазе у новим ситуацијама.

Часови утврђивања и увежбавања треба да послуже за оцењивање више ученика. Притом није неопходно сваког ученика изводити пред таблу. Задавањем задатака различите тежине, које ученици самостално решавају *на месту*, можемо сакупити податке о нивоу постигнућа одређеног градива за већи број ученика.

И домаћи задаци могу послужити за проверавање знања ученика, при чему је важно да ученик сам ради домаћи. Можемо увек постављати додатна питања због употпуњавања оцене.

Праћење и оцењивање постигнућа ученика усменим путем је у већој мери под утицајем субјективних фактора и зависи од утиска наставника, о чему смо горе говорили. Томе доприноси трема коју осећају поједини ученици, расположење и симпатија наставника, контраст између постигнућа различитих ученика и др.

Могући недостаци усменог оцењивања из света око нас се најчешће односе на слабије вербалне способности појединих ученика, појаву треме при усменом излагању, поремећаји слуха, вигилности пажње и друго, што онемогућује објективно презентовање знања ученика.

14.3.2 Писмено праћење, проверавање и оцењивање постигнућа ученика

Предност писменог начина оцењивања, уопште, је у томе што се одједном за део садржаја из наставног програма може проверити знање свих ученика у одељењу. Писмено праћење, проверавање и оцењивање постигнућа обавља се током целе наставне године, а након обрађених и увежбаних наставних целина. Учитељ је дужан да обавести ученике о наставним садржајима који ће се писмено проверавати, најмање два дана пре провере знања. Писмена провера знања ученика првог разреда обавља се контролним и домаћим задацима, тестовима

знања и другим облицима провере. У једном дану може се спровести писмено оцењивање ученика осељења само из једног наставног предмета. Писмена провера знања може се обавити највише два пута у наставној недељи.

Оцењен писани рад треба ученику дати на увид и чувати у школи до краја школске године, а родитељу такође треба омогућити увид у писани рад ученика.

Ако након спроведене писмене провере више од пола ученика добије недовољну оцену, писмену проверу треба поновити али тек након понављања и утврђивања дотичног градива.

Задатке за писмене радове треба припремити поступно од лакших ка тежим, захтевнијим. Ученици са мањим знањима морају добити могућност да постигну позитивну оцену решавајући једноставније задатке.

Након писмене провере, описна оцена се уписује у одговарајућу рубрику у именику најкасније осам дана након провере.

Редовним праћењем и проверавањем знања различитим облицима, и на основу више елемената, добићемо објективнију коначну оцену која је у складу са стварним постигнућем ученика.

14.3.3 Описно праћење постигнућа ученика

Под праћењем ученика подразумева се систематично бележење запажања о развоју његовог интересовања, мотивисаности способности, његових постигнућа у усвајању и васпитно образовних садржаја, његов однос према раду и постављеним задацима и васпитним вредностима. Током праћења развоја ученика у рубрику бележака у именику уписују се само она запажања која су учитељу уочљива, а ученику и родитељу разумљива, а која учитељу могу да помогну у коначном оцењивању успеха из математике.

Чињеница је да ученици имају различите способности и различита знања и интересовања за разна подручја математике, па то треба узети у обзир. У рубрику бележака добро је да се унесе опис развоја способности ученика.

ОБРАЗАЦ ЗА ПРАЋЕЊЕ И ОПИСНО ОЦЕЊИВАЊЕ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА ИЗ СВЕТА ОКО НАС

Рб	Презиме, средње слово и име ученика	Опис остваривања циљева и задатака прописанина ставним планом и програмом	Опис ангажовања ученика	Препоруке за даље напредовање ученика	Развојне потребе и специфичности ученика
	Датум бележења података о напредовању и постигнућу ученика				

➤ **Повезивање са постизањем одређених нивоа постигнућа** или стандардима.

Приликом оцењивања учитељ има у виду оперативне задатке и наставне садржаје предвиђене Наставним програмом за први разред, као и искуство у раду са претходним генерацијама, тако да стално упоређује постигнуће конкретног ученика са оним што треба и може да се постигне у процесу наставе и учења. У нашем образовном систему још увек не постоје утврђени национални стандарди постигнућа ученика на различитим узрасним нивоима, тако да се ради на основу претпостављених, искуствених стандарда, на којима се заснива и Наставни план.

За описно праћење ученика предложићемо формулације за које верујемо да ће учитељу помоћи при вредновању постигнутих резултата ученика

ТЕМА	Нивои постигнућа	МОГУЋЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ
Ја и други+култура живљења	1.НИВО	<p>Уме да препозна своје жеље, интересовања, своја осећања и осећања других. Опише свој дом, своју улицу, школу и насеље у коме живи. Уме да групише људе из своје околине. Наброја чланове своје уже породице и своје родбине. Уме да се сналази у простору и да се креће улицом. Именује неке празнике и зна да опише неке обичаје. Упознат је са <i>Конвенциом о правима детета</i>. Уме да препозна лепо понашање у свом и понашању других. Препознаје ситуације опасне по живот. Уме да препозна саобраћајна правила и разуме потребу постојања саобраћајних знакова.. Уме да разликује уредно и лепо од неуредног и ружног. Упознат је са хигијенским навикама и реда у школи. Упознат је са радним обавезама и коришћењем слободног времена. Препознаје основне изворе информација (новине, књиге, уџбеници, ТВ, усмене информације...).</p> <p>Тражи помоћ када има тешкоће у учењу.</p>
	2.НИВО	<p>Износи свој став у вези са начинима испољавања осећања. Чува и уређује простор у коме живи. Обавља своје обавезе у одељењу и породици. Именује просторије у дому и школи и зна њихову намену. Зна да уочави сличности и разлике између села и града. Препознаје своје место и односе у групацијама људи из своје околине (породица, рођаци, суседи, суграђани, вршњаци...).</p> <p>Познаје занимања људи у насељу. Познаје и именује основне родбинске односе. Познаје различите типове породица и има толерантан однос према члановима у њој. Познаје занимања људи који раде у школи. Поштује правила понашања у школи и уважава права других. Именује празнике и уме да опише обичаје везане за неке од њих. Својим речима описује и прави разлику између дечја права и обавезе. Понаша се у складу са правилима лепог понашања. Оријентише се у простору и непосредном окружењу користећи одреднице. Тражи помоћ у ситуацијама опасним по живот. Понаша се адекватно у саобраћају.</p>

		Уме да користи основне изворе информација.
	3.НИВО	<p>Подржи своја и туђа осећања.</p> <p>Примењује правила пристојног понашања у комуникацији са вршњацима и одраслима.</p> <p>Познаје основна правила у саобраћају и придржава их се.</p> <p>Познаје и поштује елементе културе живљења.</p> <p>Повезује изглед насеља са начином живљења у њему.</p> <p>Разликује сигурне и несигурне односе међу људима.</p> <p>Уме да нацрта породично стабло за своју породицу и да наведе основне функције породице.</p> <p>Учествује у одржавању хармоничних односа у породици.</p> <p>Именује празнике, уме са их разврста и одреди ком делу године припадају (годишње доба).</p> <p>Износи свој став о правима и обавезама.</p> <p>Разуме утицај лепог понашања на друштвени живот појединца и заједнице.</p> <p>Критички процењује своје и туђе поступке и понашања.</p> <p>Познаје опасне ситуације по живот, здравље и околину и понаша се у складу са њима.</p> <p>Манипулише са различитим изворима информација.</p> <p>Способан је да учествује у јавном наступу самостално или као члан групе.</p>

ТЕМА	Нивои постигнућа	МОГУЋЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ
Време	1.НИВО	<p>Именује делове дана (обданица и ноћ, јуче, данас, сутра, јутро, подне, вече, пре подне, после подне).</p> <p>Именује годишња доба.</p> <p>Препознаје и именује временске прилике (сунчано, облачно, кишовито).</p> <p>Уме да уочи сенку и њено кретање у току дана.</p> <p>Уме да препозна временске категорије: месец и годишње доба.</p> <p>Наведи дане у недељи (редом и на прескок).</p>
	2.НИВО	<p>Разликује основне карактеристике годишњих доба.</p> <p>Зна основне карактеристике временских прилика.</p> <p>Зна да наведе месеце у години .</p> <p>Уочава и именује различите природне појаве.</p> <p>Посматра и истрачује промене у окружењу и кроз једноставне огледе исказује своја запажања и предвиђања.</p>

		Има интересовање у вези појава и процеса у окружењу.
	3.НИВО	<p>Зна начине на које смена годишњих доба утиче на људе, биљке и животиње.</p> <p>Уме да прати промене времена.</p> <p>Зна да објасни утицај времена на живот људи, биљака и животиња.</p> <p>Уме да временски смести догађаје који су се догодили у току једне године</p> <p>Износи идеје и тражи одговоре у различитим истраживачким активностима.</p> <p>Самостално и у тиму испробава и тражи решења једноставних проблем-ситуација кроз огледе (облици величина сенке зависе од облика и величине предмета).</p> <p>Примењује стечена знања у свакодневном животу.</p>

ТЕМА	Нивои постигнућа	МОГУЋЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ
Природа је наш заједнички дом	1.НИВО	<p>Има формиран појам воде, ваздуха и земљишта.</p> <p>Зна да уочи разлику између живе и неживе природе.</p> <p>Именује биљке и животиње из непосредне околине.</p> <p>Именује и разликује станишта.</p> <p>Препознаје основна својства воде (различита стања, укус, мирис, провидност).</p> <p>Набраја основне облике појављивања воде у природи .</p> <p>Познаје основна својства ваздуха (мирис, провидност).</p> <p>Познаје основне карактеристике и значај земљишта.</p> <p>Препознаје и именује основне елементе рељефа.</p> <p>Познаје различите врсте материјала.</p> <p>Препознаје основна агрегатна стања воде.</p> <p>Има изграђен правилан однос према значају и одржавању здравог животног окружења.</p> <p>Познаје некаправилазаштите и чувања природе.</p> <p>Тражи помоћ када се појаве тешкоће у учењу.</p> <p>Формира некеосновне појмове (тврдо-меко,провидно-непровидно, храпаво-глатко)</p>

	2.НИВО	<p>Зна по чему се разликују жива од неживе природе. Познаје карактеристике биљака и животиња из околине. Разликује биљни и животињски свет шума, ливада и вода. Зна да наведе основне карактеристике извора, река, потока, бара, језера. Разуме огледе у којима се доказује постојање ваздуха. Познаје карактеристике појединих облика рељефа. Разликује материјале према њиховим својствима. Зна како се одређени материјали понашају у води. Разуме везу између загревања и хлађења воде и промена агрегатних стања. Схвата значај воде, ваздуха и земљишта за живи свет и људске делатности. Схвата значај Сунчеве светлости и топлоте за живи свет. Има одговоран однос према биљкама и животињама. Чува и уређује простор у коме живи и учи. Сарађује у групи и учествује у решавању заједничких задатака и проблема. Примењује правила пристојног понашања у комуникацији са одраслима са вршњацима.</p>
	3.НИВО	<p>Примењује критеријуме за разликовање живе од неживе природе. Познаје сличности и разлике између биљака, као и међу животињама на основу спољашњег изгледа. Повезује изглед биљака и животиња са условима станишта. Зна главне одлике станишта . Познаје понашање различитих материјала у води. Познаје особине воде као растварача. Свестан је значаја земљишта за жива бића. Уме да цртежом прикаже оно што види у природи или на слици. Схвата да се материјали различито понашају при спољашњим утицајима. Разуме како својства материјала утичу на њихову употребу. Схвата кружење воде у природи . Уме да објасни значај воде, ваздуха, земљишта за живи свет. Уме да објасни значај Сунчеве светлости и топлоте за живи свет. Самостално тражи решења једноставних проблем-ситуација. Користи основне изворе информација. Уме своје знање практично да примени. Посматера и истражује промене у окружењу и кроз једноставне огледе исказује своја запажања и предвиђања. Има развијену свест о потреби очувања и заштите природе.</p>

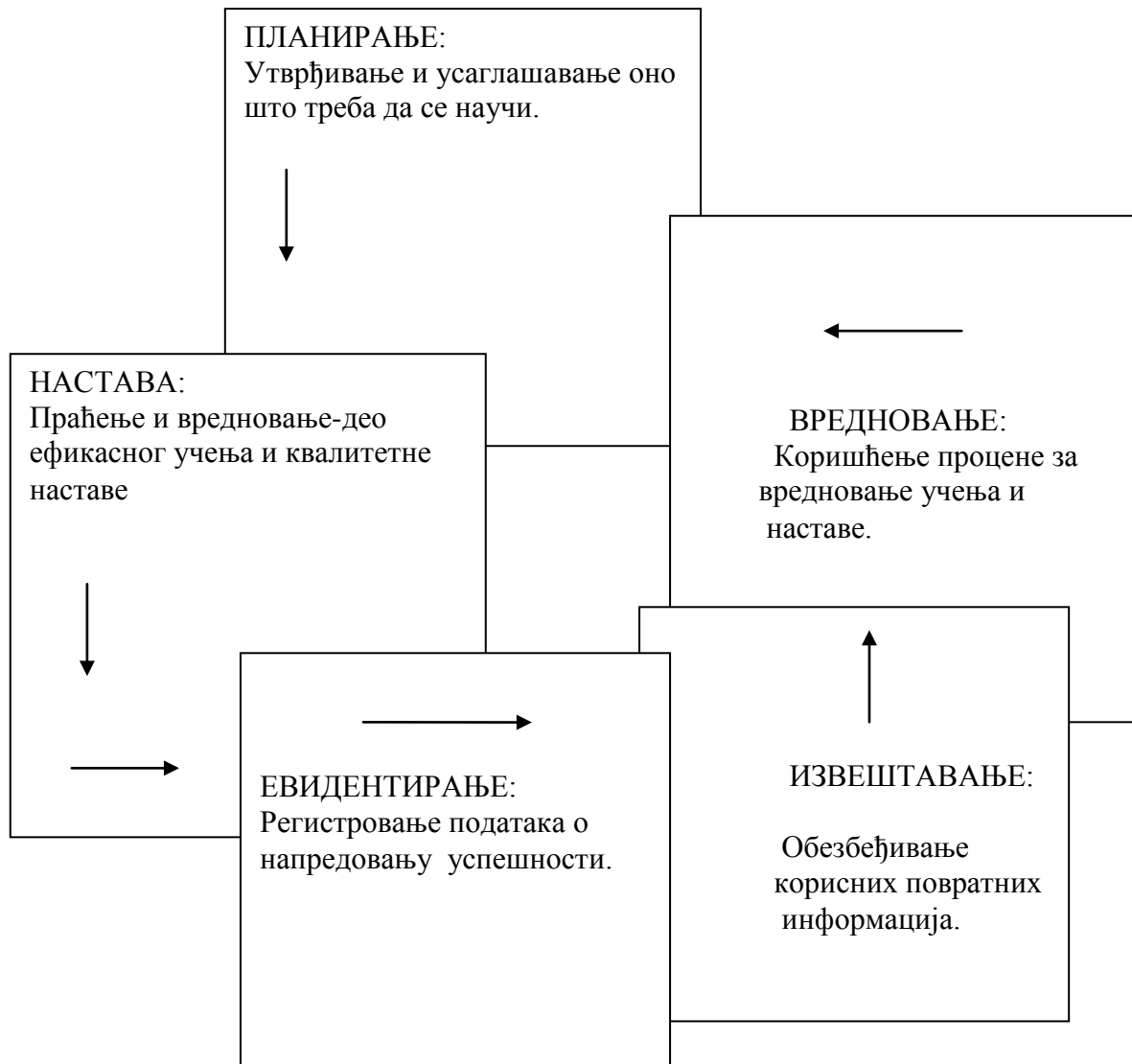
ТЕМА	Нивои постигнућа	МОГУЋЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ
Хајде да гајимо	1.НИВО	<p>Уме да именује неке житарице, воће, поврће.</p> <p>Познаје неке основне повртарске и воћарске производе који су значајни за људску исхрану.</p> <p>Именује основне производе човековог рада.</p> <p>Познаје и именује поједина занимања људи из непосредног окружења и послове које обављају.</p> <p>Препознаје важност здраве исхране, одевања, очувања здравља и животне средине као основних елемената културе живљења.</p>
	2.НИВО	<p>Познаје значај основних житарица, воћа и поврћа.</p> <p>Има одговоран однос према биљкама и животињама.</p> <p>Разликује биљни и животињски свет сеоског домаћинства</p> <p>Уме да примени елементарна правила здравог живљења.</p>
	3.НИВО	<p>Познаје и поштује елементе културе живљења.</p> <p>Схвата потребу и значај планирања људске исхране у циљу правилног раста и развоја.</p> <p>Разуме разлоге који стоје иза појединих правила за чување здравља и уме да их објасни.</p>

ТЕМА	Нивои постигнућа	МОГУЋЕ ФОРМУЛАЦИЈЕ
Крегање	1.НИВО	<p>Уме да уочи разлику између покретања и заустављања одређеног предмета.</p> <p>Уме да уочи разлику међу појмовима: гура, вуче, подиже.</p> <p>Тражи помоћ када има тешкоће у учењу.</p>

	2.НИВО	<p>Уме да уочи разлику у кретањима предмета у различитим срединама.</p> <p>Уме да уочи разлику између кретања предмета по различитим подлогама-клизање, котрљање.</p> <p>Схвата да кретање предмета зависи од њиховог облика.</p>
	3.НИВО	<p>Уочава једноставне узрочно-последичне везе појава и процеса у окружењу.</p> <p>Самостално и у тиму испробава и тражи решења једноставних ситуација кроз огледе.</p> <p>Поставља питања, износи идеје и тражи одговоре у различитим истраживачким активностима.</p> <p>Примењује стечена знања у пракси.</p>

14.3.4 КОМПОНЕНТЕ ПРОЦЕСА ОЦЕЊИВАЊА

Оцењивање је важан саставни део процеса учења и наставе. У следећем дијаграму видимо како је рашћлањена на пет кључних елемената, који се међусобно преплићу.

15. Подсетник за писање припрема

Настава је сложен и динамичан процес који захтева добру организацију. У настави природе и друштва велики значај се придаје артикулацији часа, тј. дидактичко-методичкој аператури.

Структуру сваког појединог часа утврђује сам учитељ. То је увек креативан чин. Учитељ одређује и фазе рада на часу. Универзална структура часа није прихватљива, али се основних компонената треба придржавати.

16. Припрема за наставну јединицу

Име и презим учитеља	Датум
Наставна тема	наводи се наслов наставне теме
Наставна јединица	наводи се назив наставне јединице
Структура часа	наводи се начин обраде наставних садржаја
Облици рада	наводе се предвиђени облици рада у настави
Циљ и задаци часа	јасно се дефинише циљ часа, а затим се прецизно наводи намера учења
Образовни задаци	односе се на знања која ученици треба да усвоје
Функционални задаци	односе се на развијање људских способности
Васпитни задаци	истиче се усвајање и развијање позитивних васпитних особина ученика својствених за ту наставну јединицу
Методе рада	наводе се планиране наставне методе којима се описује начин рада наставника и ученика

Очекивани исходи	односе се на систематско праћење и вредновање остварености циљева образовања
Наставна средства	наводе се средства која ће се користити током рада
Литература	наводи се литература за ученике и стручна литература наставника
Ток часа	наводе се етапе у реализацији часа
Ученици са посебним потребама	односи се на систематско праћење и вредновање остварености циљева ученика са посебним потребама
Корелација	довођење садржаја наставне јединице у везу са садржајима других предмета и животном стварношћу
